

Del 1419 al 2019: celebrar per recordar, recordar per celebrar

Albert VILLARÓ i BOIX

Lo Consell General de les Valls d'Andorra, vulgarment anomenat Consell de la Vall o Consell de la Terra, com s'ha dit, és tan antic com és lo habitat hòmens en les Valls d'Andorra.

Anton FITER I ROSSELL, *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*

La commemoració d'un aniversari és, en certa manera, el mecanisme gairebé automàtic que conservem de la percepció cíclica del temps, la grecorromana, que és també l'oriental: on tot gira i tot torna. El temps és una roda. Ben al contrari de la formidable linealitat agustiniana, que només és alterada per la litúrgia: el temps és una sageta que avança cap a la plenitud –una plenitud que comporta, paradoxalment, la fi del món i, per consegüent, també el col·lapse del temps. Als humans ens fascinen, a més, els números rodons, perquè introdueixen un factor il·lusori d'ordre, equilibri i estructura en el caos.

Tots els països del món recorden les dates dels esdeveniments que marquen punts especials del seu recorregut històric. A Andorra, les dues dates solemnes marcades al calendari són el 8 de setembre, festa de Meritxell i el 14 de març, dia de la Constitució. Però ni l'una ni l'altra reben la consideració oficial de festa nacional: la Constitució, en l'article segon, a l'hora de regular els símbols del país, esmenta i enumera tan sols l'escut, l'himne i la bandera, sense descriure'ls en detall i els despatxa, això sí, amb un laconic «els tradicionals». Potser és que no calia donar més precisions, o els legisladors no les van considerar necessàries. Meritxell va ser declarada patrona del país pel Consell General el 1883, i des d'aquell moment la seva festivitat ha estat considerada, *in pectore*, la festa nacional. Pel que fa al dia de la Constitució, la seva conversió en dia festiu ha estat un procés natural, que no ha fet soroll i, com un *fait accompli*, s'ha incorporat amb tot el dret a l'exigu calendari festiu oficial. Si mirem als veïns

immediats, les diades nacionals que commemoren tenen totes un component gloriós, èpic –i sovint de caràcter bèl·lic–, una característica que és del tot aliena a la tradició andorrana: país de pau, sense escarafalls, que ha anat fent la viu-viu pels viaranyes de la història procurant no fer mal a ningú –ni tan sols als seus.

A Andorra tenim algunes dates assenyalades, fites indiscutibles que van marcant la cadena de transformacions. Són poques, sobretot si les comparem amb les que solen mostrar els altres estats, ni que siguin petits. La venda del 1133, la concòrdia del 1162, la inefable fita del 1278, la coda del 1288, el retorn a l'equilibri institucional del 1806, la gran reforma del 1866, la crisi del 1933 i, naturalment, la crisàlida que es va obrir el 1993.

Som a les portes d'una nova efemèride, que s'escaurà l'any vinent, el 2019. La història, a grans trets, és prou coneguda: l'11 de febrer del 1419, el bisbe Francesc de Tovià va concedir el privilegi de creació del Consell de la Terra, a petició dels prohoms de les Valls, com a evolució (o substitució) de les antigues assemblees formades per tots els caps de casa. El privilegi va ser ratificat poc després pel representant del comte de Foix, Joan I. La puixança de les cases poderoses d'Andorra, amb nous i creixents interessos ramaders i comercials, amb conflictes constants sobre pastures oberts amb les comunitats veïnes, es va materialitzar amb la creació d'una institució de representació política, capaç d'exercir el paper d'interlocutor útil amb els dos cosenyors i amb les autoritats veïnes, «talment com si ho fessin tots els homes units de les dites Valls». A partir d'aquí, el Consell de la Terra –una denominació que, paradoxalment, no apareix al document del 1419– va créixer i va evolucionar, seguint un fil que no s'ha trencat mai i que ha arribat intacte fins a la formulació constitucional que pren avui: el Consell General. Què hem de fer? Què podem fer? És necessària, la commemoració? No deu ser, per ventura, un exercici d'autocomplaença, de mirar-se el melic? De què ens serveix mirar cap al passat? No són preguntes innocents o retòriques, que es llencen a l'aire i s'apaguen al cap d'una estona, amb un lleu eco residual. Ben al contrari: interroguen la nostra societat, la posen davant d'un mirall, amb les seves mancances i les seves contradiccions. L'aproximació al passat qüestiona un munt d'aspectes essencials: la definició de la identitat, la gestió de la memòria, la voluntat (i la necessitat) de transmissió cultural, el paper que ha de tenir el patrimoni –tots els patrimonis, de fet– com a esquelet (i ànima!) d'un país.

D'entrada, la celebració hauria de servir per recuperar una porció oculta del passat. Andorra té una certa dependència del romànic: l'art primigeni, essencial, representatiu d'un temps noble, prou llunyà com per sentir-lo inofensiu, tanyit d'un cert romanticisme medieval, a l'origen mateix de la peculiar configuració institucional de la cosenyoria. El segle del Consell de la Terra és tota una altra cosa. És potser el gran desconegut de la història. Massa medieval per ser considerat renaixentista, però massa modern per participar de la plena medievalitat. Ni carn ni peix, la frontissa, el perfecte període de transició. És el segle de Joana d'Arc, de la famosa arenga del dia de sant Crispí (*We few, we happy few, we band of brothers*), de la caiguda de Constantinoble, del Compromís de Casp, la resolució del Cisma d'Occident, el segle de Villon, Gutenberg, Bosch i Dufay. El gran segle dels exploradors portuguesos, també, i el de l'inici de les expedicions a Amèrica. Ningú no hi pensa, en el segle xv. Hem de superar aquest llast, obrir els canals de l'imaginari cap a d'altres moments. La història d'Andorra és un continu, un riu amb tolles, rasps, passos estrets. Introduir el 1419 en el paisatge ens ajudarà

a donar-hi forma, a definir un període singular –de fet, tots en són, de singulars, els períodes. En segon lloc, una remembrança especial del sisè centenari del Consell de la Terra ens permetrà evocar la insòlita continuïtat de les institucions, que és un dels trets més característics de la història d'Andorra. Tindrem així una visió amb perspectiva d'aquest fet, que sempre s'ha articular entorn a dos eixos principals: el de l'estabilitat i el de l'evolució. Més enllà de l'equilibri asimètric que encarnen els Coprínceps, la presència del Consell de la Terra –o dels Vint-i-Quatre, o General– ha estat una constant, estretament vinculada al dia a dia dels andorrans, dels de fa sis segles i dels d'avui, fent de contrapès al poder dels Cosenyors abans del 1993 i, després de la Constitució, situant-se al centre de la vida política del país. Amb totes les imperfeccions estructurals i biaxos representatius que vulguem prendre en consideració, sí, però no hem d'oblidar que totes les fases per on ha passat la representació de les comunitats a Andorra són el producte de circumstàncies concretes, de contextos determinats, i en els moments precisos –la història sempre ens sembla que va massa lenta– han sabut trobar (i sabran trobar quan calgui) les vies per reformar-se i transformar-se.

I, per anar acabant aquestes breus reflexions, voldria apuntar un tercer aspecte, potser el més important. Andorra necessita referents nous, referents frescos, imatges potents que, un cop sedimentades i incorporades al bagatge col·lectiu, serveixin per intentar participar en el miracle fugisser del consens i la cohesió. Instal·lada en el culte a la immediatesa, a les coses que no poden esperar, Andorra té alguns comptes pendants amb el seu passat. En el millor dels casos, el transforma en un còmode (però inofensiu) vernís d'anècdotes. En el pitjor, l'obvia, com si mai no hagués existit. En una societat tan líquida com ho és l'andorrana, l'evocació de les primeres formulacions parlamentàries ens permetrà construir un pont entre el passat i el present, sobretot si el fem amb imaginació i sense melangies. Entre el desconcert, el conformisme i el mínim esforç, cal treballar en una commemoració original, moderna i integradora, que ens recordi a tots que el camí que s'ha seguit a Andorra per arribar a ser Andorra ha estat llarg, però que ha valgut la pena i que el millor –esperem-ho– encara ha d'arribar.

Albert Villaró i Boix,

arxiver i escriptor, director del Centre d'Estudis Històrics i Polítics (CEHiP) - IEA